

Motion till riksdagen

1989/90:Ju612

av Maja Bäckström och Bengt Silfverstrand

(båda s)

Åtgärder mot fängelsestraff för barn och ungdomar

Man har länge haft klart för sig att fängelsestraffet har övervägande negativa verkningar för dem som straffas. Man har därför på olika sätt försökt att begränsa användningen av fängelsestraff. Att skapa andra och bättre alternativ än fängelsestraff har framstått och framstår alltjämt som särskilt angeläget när det gäller unga lagöverträdare.

Den nuvarande regleringen bygger på principen att åtgärder mot ungdomskriminaliteten skall ske inom socialtjänsten (tidigare barnavården) och inte inom kriminalvården. De restriktioner som brottsbalken uppställer för straffrättsliga ingripanden och som är aktuella i detta sammanhang är – förutom att straffmyndighetsåldern inträder vid 15 år – bestämmelsen att den som är under 18 år inte får dömas till fängelse med mindre synnerliga skäl föreligger. Och ungdomar mellan 18 och 21 år får dömas till fängelse bara när det av hänsyn till allmän laglydnad föreligger särskilda skäl för frihetsberövande (26 kap. 4 § BrB). Vidare föreskrivs i BrB att vård inom socialtjänsten kan komma i fråga för den som inte fyllt 21 år (31 kap. 1 § BrB). En förutsättning för detta är att han får vård enligt lagen om vård av unga eller socialtjänstlagen.

Den avsedda restriktiviteten med fängelse för ungdomar iakttas av domstolarna. Av statistiken kan utläsas att det genom åren är ett förhållandevis konstant och begränsat antal unga som har tagits in i kriminalvårdsanstalt för att avtjäna fängelse. Det rör sig årligen om cirka ett 20-tal barn och ungdomar i 15-17-årsåldern och kring ett 1000-tal ungdomar i åldern 18-21 år. Hur långa tider som dessa unga har dömts till att hållas i fängelse kan inte utläsas av statistiken.

Det är visserligen en relativt begränsad grupp barn och unga människor som det är fråga om, men det gör inte att den nuvarande ordningen bör accepteras. I de allra flesta fall handlar det här om svåra sociala problem och om ungdomar som genom lämpliga och i tid insatta behandlingsåtgärder inom socialtjänsten borde ha kunnat besparas fängelsestraff. Barn i åldrarna 15-17 år hör överhuvudtaget inte hemma i kriminalvårdsanstalterna, och även för de något äldre ungdomarna saknar kriminalvården de särskilda resurser som fordras för att komma till rätta med problemen.

När det gäller barn i åldrarna 15-17 år är det skäl att erinra om att det redan under förarbetena till brottsbalken – för gott och väl 30 år sedan – lades fram förslag om att utmönstra fängelse ur påföljdssystemet för deras

del. Sedan de nuvarande restriktionerna infördes har man vid olika tillfällen fått anledning att återvända till frågan. Socialberedningen föreslog (DsS 1984:15) ytterligare begränsningar i möjligheterna att döma till fängelse. Förslaget genomfördes inte av olika skäl, men i proposition om särskilda insatser inom socialtjänsten för ungdomar i samband med missbruk och kriminalitet m.m. (prop. 1984/85:17) sade föredragande statsrådet att man borde allvarligt överväga att helst utmönstra fängelse för ungdomar under 18 år. Fängelsestraffkommittén (SOU 1986:14) har återigen aktualiserat frågan. Kommittén har inte lagt något förslag, eftersom det skulle ha gått ut över direktiven, men har sagt att det är mycket angeläget att frågan om och i vilken utsträckning fängelse bör kunna ådömas dessa ungdomar övervägs ytterligare. Den ändring som främst bör övervägas är enligt kommittén att helt förbjuda fängelse som påföljd för denna åldersgrupp. För förslag om en sådan ändring krävs dock närmare överväganden i olika avseenden.

Tiden får nu anses vara mogen för en översyn av det slag som fängelsestraffkommittén har efterlyst. Översynen bör syfta inte bara till att fängelse avskaffas för de yngsta lagöverträdarna utan också till att det inom ramen för socialtjänsten skapas sådana särskilda resurser att även de något äldre ungdomarna besparas fängelsestraff i väsentligt större utsträckning än för närvarande. Enligt vår mening bör en utredning om detta tillsättas omedelbart.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn angående möjligheterna att undvika fängelsestraff för barn och ungdomar.

Stockholm den 18 januari 1990

Maja Bäckström (s)

Bengt Silfverstrand (s)